

L. T. Shishmani

VITI i IV — MARS 1932 — Nr. 3

NORMALISTI

Jo në dijën, por në
vullnetin e fortë
qëndron vlera
e njeriut.

HERBART.

Drejtimi:
E përkohëshmeja "NORMALISTI,"
Shkolla Normale
Elbasan.

Shtypshkronja "SAIDE," Elbasan
1932

DHURUAR
SHKOLLËS
NGA
IBRAHIM
SHISHMANI

Muzeu i Shkollës Normale

M b r e n d i j a

	Faqe	1
Mësonjësi dhe kultura e 'tij	"	3
Për lumni t' Atdheut	"	4
Vjollca dhe Giembi	"	6
Një zakon i keq	"	8
Provë mësimi — Ora	"	10
Provë mësimi — Histori	"	13
Provë mësimi — Lakim' i emnit e i mbiemnit	"	15
S' ka për se zotni	"	16
Vjerrshë — Fshati	"	17
Novelë — Karakteri e zakonet e malsorit	"	21
Vjerrshë — At Fishtës	"	23
Folklorë — Fjale që nëgjojen rrallë	"	23
Lajme të Shkollës		
Posta e jonë		

E përkohëshmjja "NORMALISTI", DEL NJI HERË NË MUEJ.

E botojnë nxânësit e Normales.

Editor:	H. Ballshi	'32.	ndihmës	S. Alliu	'33.
Sekretar:	I. Shishmani	'32.	" "	Q. Guranjaku	'33.
Arkëtar:	Y. Berisha	'32.	" "	K. Jovani	'34.

Pajtimi: për gjashtë numra 2 Fr. ari
Nji numër kushton 2 Lekë.

Mësonjësi dhe kultura e 'tij.

Dituria e lartëson njerinë mëndërisht dhe moralisht. Ajo e bën atë t' i paraqisë punët e jetës në një mënyrë, që të munt të kuptohen lehtëazi dhe të çmohen sa më mirë. Pra, sa më i përsosur nga dituria të jetë një mësonjësi, aqë më lehtë i kupton punët edhe marrëdhënjet e 'tyre, dhe ca më mirë e kryen apostolatën e 'tij.

Dituria natyrisht i përket kohës, në të cilën mësonjësi jeton, pasi ky, përveç që do të ndihmojë në forcimin e lartësimin e diturisë, do të jetë edhe një përhapës i asaj, që të tjerët kanë përgatitur. Kështu që në kohët humanistike mësonjësi i ishte vënë përgatitjes letrare; në kohët e ra, që drejtimi shkëncor gjeti një përhapje të madhe, mësonjësi duhet të jetë i pajosur me një kulturë shkëncore. Sa më tepër ai e shton thesarin shkëncor, aqë më tepër e zgjeron rrethin e vështrimit të 'tij dhe ca më mirë i tregon dëshirat, mendimet e ndjenjat e 'tij.

Sikurse edhe çdo t' jatër profesionist, mësonjësi nuk duhet të mjaftohet vetëm me studimet, që ka bërë në bankat e shkollës, por duhet t' i vijojë këto vetë dhe të jetë tërë jetën e 'tij një nxënës, në mënyrë që të dijë përparimet që bën shkënca. Me plot të drejtë Bakoni thotë se " njeriu munt sa di ..

Në qoftë se dituria është e nevojshëme sot për çdo profesionist, edhe nga pikpamja profesionale këjo është një kusht me rëndësi për edukatorin, për ta vënë në shkallë të njohij nevojat fysio - psikike të nxënësve dhe të zgjedhë ato njohni, që t' u përshtaten fuqivet të 'tyre.

Një mësonjësi i de a l duhet të njohij në teori çdo gjë; mirpo në praktikë një gjë e 'tillë nuk është e lehtë dhe munt të themi e pamundur. Pedagogjija, duke u-kënaqur me **udhën e mesme** të kulturës, nuk kërkon që mësonjësi të jetë një filosof në kuptimin enciklopedik të fjalës, por kërkon që të ketë njohni të mjaftuara për çdo gjë dhe, për sa i përket profesionit të 'tij, të ketë një dijë të thellë. Duhet të zotnojë thellë teknikën e shkollës; higjijenën shkollorë, që të dijë masat profilaktike, anthropologjike, në një kuptim më të gjërë e sociologjin, të cilat do ta ndihmojnë në njohjen e fëmijës si organizëm fysio - psikik e shoqëror; të ketë njohni në bujqësi, tregti e industri, që të munti

kështu të zgjojë ndjenjën e bashkëpunimit ndërmjet nxënësve dhe dashurinë për tokën e 'tyre.

Duhet të heqim dorë nga mendimi absurd, që mbretëron edhe në vëndin t' onë se çdo njeri munt të bëjë detyrën e mësonjësit, mjaft që të dijë të shkruajë e të këndojë. Kush nuk di ligjë, që rregullojnë shvillimin fizik e psikik të fëmijës, nuk bën për mësonjës; shkolla nuk është më vëndi, ku mblidhen fëmija për t'i larguar nga rrugët; nuk është më vëndi, ku qindra fëmijë përmbliidhen për të mësuar vetëm shkrim, këndim e pakë njehsim. Sot shkolla është një vënt ku formohet njeriu duke u shvilluar mëndërisht dhe moralisht. Edukata shkëncore me brëndinë e methudhën e 'saj është kush'i më i nevojshëm për përparimin e kulturës morale, mëndore, esthetike, politike e industriale; dhe është **paja e nevojshëme e mësonjësit të sotëm** —

Një e tillë përgatitje kërkon nga mësonjësi si mëndje të hollë, vullnet, si edhe thurmëni e therori. Kërkon shumë cilësi shpirtore, pa të cilat asgjë nuk munt të bëhet. Misioni i mësonjësit nuk është i lehtë. Në këtu nuk flasim për vështirësitë dhe ndalimet, që gjëni ai në të kryer të misionit të 'tij, por për cilësitë dhe fuqitë, që duhet të ketë një mësonjës a r t i s t. Midis cilësive të këtij vetëmohimi, durimi, takti, dashurija mbë fëmijën janë cilësi të **nevojshëme**; diturija është cilësi **themelore**. —

Në qoftë se ky nuk ka një të 'tillë formim, në vënt që t'afërojë shkollën në lëvizjen moderne të mendimit e të punës, do ta largojë dhe do ta mbajë në gjëndjen primitive. Pastaj mësonjësi, përveç njohënieve, që do t' u apë nxënësve duke u shtjelluar po në atë kohë edhe fuqitë mëndore e trupore, u imponohet atyreve dhe moralisht për të fituarit e nderimit e të dashurisë së 'tyre. Ky zë në sytë e fëmijës një vënt të lartë; ai është qëndra e mendimeve të 'tyre e personifikon për ata njerinë të përsosur nga çdo gjë, thotë G. Payot-i. Ky imponim moral, me kohë zgjatet gjër tek kolegët e 'tij e tek prindërit e nxënësveve duke fituar nderimin e bashkëpunimin e 'tyre për të mirë t' edukatës.

Pra një mësonjës, që nuk ka të gjitha këto cilsi, që thamë sipër, dhe nuk zotmon një kulturë shkëncore profesionale të shëndoshë, si munt të kryejë misionin e 'tij, ashtu si duhet, dhe si munt t' u imponohet moralisht nxënësveve shokëvet, të 'tij e njerzëvet të 'tjerë.

V. Nasto '30.

Për lumni t' Atdheut.

Në çdo kohë si një melodi e këndshme ka ushtue e ushton fjala "për lumni t' atdheut," ! Për këtë lumni u-kryen punë të çuditshme, për këtë lumni u-derdh djersë, për këtë duellën në dritë e xënë zemra sa vepra të përmenduna ! Ky mendim bëni sa e sa njerzë mos me kursye gjân, familjen e jetën, pse çdo sakrific i u-duk i âmbël, çdo dhimje gëzim, çdo pikë gjakut balçem ! Prej djersës e gjakut të 'tyne bëni liri, u-rrit dhe u-drejtue nalt ; prej gjakut e djersës së 'tyne qindrojnë shtetet në një lumni të madhe a të vogël, e themelet nuk i trânden, pse këta u-njomen me djersë e gjak t' atyneve, qi s' iu tremb syni as para dekës vetë.

Virgjili, tue dijtë e çmue se sa vinë flija për lumni t' atdheut, shkroi " Dulcie et docorum est mori pro patria „ e poeti i ynë At Fishta: " Kush bân dekën për atdhë,

Nuk ka dekë porse ka lë ! . . . „

Flija e sa njerzëve, e sa popujve nuk u-kput për një kohë, por vijoi e vijon edhe sot, madje po vjen gjithnjë tue u-kthjelltue, tue marrë gjithfarë nyrash për sakrific të ndryshëm.

Deka për atdhë është e âmbël, por është flija më e madhe e më e fundit, qi mund të bëjë njeriu për 'të ; Atdheu ose më mirë lumni e 'tij lypë të tjera gjâna, të cillat të bëhen për çdo ditë, për çdo orë, për çdo ças, mbassi vetun dishiri e të bëmit fli për 'të nuk mund të zbatohet çdo ditë.

I vetmi popull, qi mund ta gëzojë lirin e atdheut, është populli, qi ka punue e punon për këtë lumni në çdo kohë. Edhe na, qi të mund ta shofim Atmen t'onë të lumtun, qi të mund ta shofim Shqypen e lidhun në vargoj për sa shekuj tue fluturue lirisht, duhet të punojmë e të punojmë pa rreshtun. Fjalët janë të kota, puna është ajo, qi i rritë një shkallë lumnis.

Prindët, ata qi së parit venë dorë në shpirtin e trupin e fmijës, duhet të mundohen me mish e me shpirt me i dhënë Atdheut energji të reja, mbassi lumni e 'tij varet vetun e vetun në mendjen, shpirtin e trupin e zhvilluem si duhet të bijvet të vet.

Edukatorët pra kanë detyrën më të rëndë, qi mundet me kenë, e puna e 'tyne duhet të jetë me i sigurue Atdheut burra të

mirë e të vjefshëm; burra punet, burra sakrificit, burra, qi, si thotë Fenelon-i, të venë atdhën para çdo gjaje, para vehtes e para familjes.

Puntorët kanë edhe kta ku me punue për lumni t'Atdheut; zelli për punë, drejtsija e dashnija janë virtyte, qi i apin krah lumnis së një kombi.

Nxanësit, shpresat e ardhshme, shtyllat e réja, mbi të cillat do të qëndrojnë ndërtesa e madhe, **Atdheu**, duhet t'i venë vesh zânit t'Atmes: „**xeni, punoni e dueni** „, pse për një herë kjo është puna më e madhe, qi mund të bëjnë për lumni të tij.

Zyrtarë të naltë e t'ultë, ata qi kanë në dorë fatin e kombit e të tjerë, lypet të mos kursehen as natë as ditë; puna e tyre s'është t'jetër veç drejtësija, munda i parreshtun e i kushtuem me qéf, pengimet e përballueme me një vullnet çelikut e moskursimi për çdo fli të madhe a të vogël si mbas rasve e si ta lypin lumnija e Atdheut,

Shkurt të gjithë mund të gjejnë për me punue për Atmë, mund t'i kushtojnë sa do pak një dëshir për lumnin e tij, një përpjekje për një udhë të mbarë drejtë për së drejti për vehte e tërithorazi për lumni t'atdheut. Si qytetarë mund t'ia urdhmojë seicilli veçit të ndjekunët e udhës së virtytit, dashnin për të tjerë e bashkimin, i cilli i lidhë zemrat, i bân si një trup i fortë e i patrandun para çdo vale sado rryese.

Me një fjalë të gjithë duhet të kenë të shkrueme në mendje e në zemer: **Me atdhë e për atdhë** Me atdhë në zemer me jetue e për lumnin e tij me punue deri në çasin më të mbramë.

Z. N. Pali '30.

Vjollca dhe Gjemb

Pak nga pak rritesha, zgjatohesha dhe zbukurohesha, e aty mbrenda në zemrën t'ime zu të luluzojë një lule e bukur, e të dhe e pacënueme, . . . një vjollcë desha me thënë . . . Rrënjët e saj të holla kishin zënë fill nga qendra e zemrës s'ime; trupi i saj delikat naltësohesh dalë nga dalë e drejt mbrenda në hapësinën e zemrës, dhe koka e vogël, e përulët dhe e zbukuroeme me gjethet e saj të kaltërta, qëndronte në majë. Rritesh me siguri pa pasun frikë për ushqim, se këtë shërbim e bënte

gjaku i em; nuk kishte frikë as nga shiu, as nga bora, se zemra ndalonte çdo veprim të klimës së jashtme. Nuk donte me dijtë aspak për gjana të padrejta, nuk e pëlqente rrenën dhe e urrente shumë smirën. Kënaqesh me jetue tue bā punë shumë dhe pa reklamë, kënaqesh me shkue kohën pa qejfe, por donte mendime të nalta, të bukura dhe të dobishme. Ishte e urtë dhe e butë si shqerkë, e bukur si engjëll, e drejtë si shejtore dhe e ndershme si virgjinë,

— Të kam zili, Vjollcë, se je e drejtë dhe e ndershme — i thoshja nga ndonji herë — Po! Po... je edhe shumë e bukur! . . . Nuk do të jetoish shumë kohë kështu, nuk do të lulëzoish mirë, se gjithë bota të ka zili dhe të urren shumë, Vjollcë e dashun. Me virtytet e t'ua të mira fitove shumë anmiq; shumë gjemba duen të të shpojnë, dhe shumë insekte duen të të çënojnë. Po ti mba-u, se i Tănëfuqishmi të ka bā për me ia tregue madhshuin e Tij; Ai të ka bekue edhe tashti po Ai me dorën e vet po të mbron, qi të mos çënohesh prej ndokujt.

Vjollca, kur ndëgjonte fjalët e mija, ulte kryet, i lëviste pak gjethet dhe atëhere, ah Zot, . . . sa erë të këndëshme lëshonte! . . . Të bante me një herë, qi t' i bindesh e të bësh rob i mendimeve të 'saj Anmiqët e 'saj, me gjithë qi e kishin mëni, tërhiqeshin nga sjellja dhe nga bukuria, e në këtë mënyrë Vjollca e jeme dita, ditës po lulëzonte dhe po zbukurohesh.

Por jo! . . . E thāna kishte shkruer ndryshe! . . . . . Aty për bri Vjollcës s' ime të këndëshme, pranë bukuris engjëllore të kësaj luleje zuni vend një gjemb i zi i ashpër dhe i shëmtuem. Vjollca e jeme në fillim nuk u-tremb aspak, . . . mirpo gjembi, si gjā pa të keqe, po naltësoheshi dalë nga dalë e po afrohesh deri te koka e vogël e Vjollcës s' ime të dashun. Kur u-zgjat dhe u-bā si një moshatar i Vjollcës gjembi, lëshoi në majë ca gjemba të vegjël. Atëhere Vjollca u-droth e tănë nga shëmtimi i gjembit dhe ra me gjymës shpirti në qendrë të zemrës s' ime. Në këtë kohë gjembat e vegjël u-çanë dhe prej 'tyne duelën shumë insekte të dāmshëm, të cilët si të tërbuem u-turrën mbi Vjollcën e alivanosun.

Gjembi i math tashti pushoi së rrituni dhe gjembat e vegjël mbelën të çamë . . . . D sa prej insekteve të dāmshëm filluen me cimdue në trup, disa të tjerë ia këputshin fletët e bukura e disa

të tjerë ndërtoishin folet e 'tyne mbi kryet e mrekullueshëm, tash të neveritun, të Vjollcës s'ime të kândëshme.

Zemra e jeme u-trishtue, dhe arteret pushuen së punuemi...

A thue u-shue tashti Vjollca e jeme, qi i jepte guxim zemrës? A thue me të vërtetë se koka e vogël e Vjollcës, qi ishte e kunorzueme me gjethet më të bukura të natyrës, nuk do të lëviste më? Po buza e 'saj tërheqëse nuk do të qeshi përsëri, edhe nga goja e 'saj a nuk do të dali më era e kândëshme dhe shëruese? .....

Ah, duket se jeta e 'saj mbaroi!!... Insektet me shpejtësi rrufeje përpiqeshin me ia prishun gjithë trupin dhe gjithë bukurin e 'saj. Koka e Vjollcës u bâ tashti depo ushqimi për insektet, ... trupi i 'saj delikat u-bâ burim uji dhe ..... rrëjat u-bânë shpella për bânim t' insekteve ..... A ka më shpresë për Vjollcën t'ime?

.... Po!..... Po!..... Ai qi e krijoi atë Vjollcë, Ai qi e dërgoi në zemrën t'ime për me përhapun aromën e kândëshme, po ai tashti kishte me e shpëtue, Zemra e jeme, qi e rriti me aqë kujdes, nuk do të duronte kurrsesi me e pamë Vjollcën të venitun. .... Dhe me të vërtetë dejet e zemrës, të topitun shumë nga insektet, u-çanë dhe nga kulmi i zemrës një rrymë gjaku u-shkëput edhe si një tufan kaloi për mes Vjollcës tue marrë me vehte gjembin e mallkuem bashkë me insektet e tërbuem edhe nëpër gojët t'ime gjaku i hudhi në hapsinën e pafundëshme dhe ai vetë u-derdh ke një burim me ujë të freskët, prej ku u-shduk.

Vjollca, mbassi shpëtoi prej anmiqvet të 'saj të rrezikëshëm, mori pak nga pak vehten dhe filloi përsëri të lulëzojë me një hijeshi më të madhe dhe me buzë në gas shpërdante aromën e 'saj të kândëshme në të gjitha anët e zemrës.

.... Prapë u-ngjall Vjollca e jeme dhe u-bâ përsëri e bukur, e urtë, e drejtë dhe e ndershme.....

St. Spasse '32.

Një zakon i keq

E dimë fare bukur se shpirti i Shqiptarit është i pajosur me shumë cilësira të mira, të cilat ia ngrënë vlerën dhe e bëjnë të njerëzishëm. Nderi, që ka rëndësi më tepër se shpirti për njerinë, tek ne është shumë i zhvilluar. Bujarija, dashurija miqësore dhe

dhimsurija, që e bëjnë njerinë të shquar, e kanë folen e 'tyre në zemrën fisnike të 'ij.

Një cilësi t'jatrë, që ka ky, është edhe besa e shënjtë; po të dha fjalën, s'e këthen prapë, gjer sa t'i dalë shpirti; po të tha të kam mik, beso-i, se ashtu të ka me të vërtetë dhe fundja bëhet theror për ty

Për këto cilësira të bukura, që stolisin shpirtin t'ënë, daliet të qëndrojmë kryelartë dhe, për një zakon, që do ta themi më poshtë, duhet të turpërohemi

Ky zakon është të marrurit e motrës — jo të kunatës, desha të them — për grua. Mos ma quani për gabim të math, pse thashë motër, se kështu na është mësuar goja, mbassi me këtë emër u thërresim kunatavet, dhe këto na quajnë vëllezër me gjithë shpirt. Mirpo ky bashkim i ndërgjegjshëm ose kjo lidhje e shënjtë nga disa raste, që ngjajnë ndër ne, e humbet fare vlerën.

Qëllon shumë herë që ne rrokim për qafe kunatën t'onë, porsa na vdes ndonjë vëlla i ynë; e kështu, ajo që dje e pardje na shikonte me një sy t'jatrë, sot e ndryshon drejtimin e bëhet gruaja e jonë!

Nukë i ka hije Shqiptarit me atë shpirt të kulluar dhe me ato cilësira të mira, që të bëjnë një gjë të tillë. Është mëkatë e madhe që të bashkohen, osë të hedhin kurorë dy vetë, të cilët kanë ngrënë, kanë pirë e janë fjalosur në një shtëpi duke shikuar njëri t'jatrën me një sy, ashtu sikurse shikohet vëllai me motrën, që kanë lindur prej një mëme.

Në këtë rast m' duket se i bijemë të drejtës me këmbë; prandaj të përpiqemi ta zhdukim nga vëndi i ynë këtë zakon, që na prish dhe që na rrëzon poshtë nderin.

Masat për këtë punë munt t'i marrë reformatori i njerezisë, mësonjësi. Vetëm ky munt të bëhet armiku më i math i zakonëve të këqija dhe përkrahës i atyre të mirave.

Ai duhet të mos i kursejë fjalët këshillonjëse kundrejt popullit dhe të mos e kufizonjë punën vetëm në të përmbushurit e lëndës, që i cakëton programi, pse detyra e këtij nuk mbarohet me kaqë; duhet të derdhinj djersë më shumë nga çdo njeri, pse brezi i ri e kombi i kanë drejtuar sytë tek ay.

Provë-mësimi

Dhanun në rendin e IV t' Ushtrimores.

Landa : Mësim jete

Thema : Ora.

a) Kush ua tregon më mirë fëmive kohën për me ardhë në shkollë ? Ora. Pra çfarë është ora, me qenë se na ndihmon për me matë kohën ? " Matëse „ Më kallzoni disa matëse të tjera (kg. metri . .). Po çfarë matëseje është ora ? (**ora është matëseja e kohës**). Kjo fjalë thohet horas. Tashti nxiten nxënësit të kallzojnë se kush ia ka nevojën më fort orës. (Na kallzon kohën në punë, ora si shok i udhëtarit, e të tjera).

b) Historia e Orës . — Po në kohë të vjetra qysh e kanë pasë matë kohën thoni ju ? (vejshin një shkop në tokë dhe e matëshin me hijen e 'tij). Kjo u shpjegohet më mirë, por tue punue mësuesi bashkë me nxënësit Mandej pyeten ata, qi të kallzojnë ndonji mjet t' jetër si matës të kohës. Në se ata nuk dijnë, atëhere i kallzon mësuesi vetë, p. sh., si matesh koha me anë të diellit, të hyjvet, të qypit me ujë dhe të poçavet me rënë të kuqe (klepsidrave). Por nuk mjafton me i zënë me gojë këto mjete. Mësuesi duhet të bājë një skicë të këtyne në dërrasë të zezë, si të qypit me ujë e të poçavet me rënë. Bâhet një krahasim i 'tyne me orën qi kemi sot. Me fjalë të tjera duhet qi të kuptojnë nxënësit se qysh e kanë pasë matë kohën me anë të 'tyne.

c) **Forma e orës, ndërtimi e ushqimi i 'saj.** — Ju të gjithë e keni pamë orën; kush din me më kallzuem se çfarë trajte ka ora ? (e rrumbullakët, katërkandëse, poligon). Mësuesi nxjerr një orë para nxënësve e u thotë shifni mirë se qysh është ndërtuëm ora. Flitet se ka dy kapakë; një përpara e një mbrapa; nga një herë u mungon e kanë vetëm xhamin. Ka edhe një bisht, ku mbërthehet një rreth. Kallzohet dhe puna, qi kryen seicili nga këta. Përmbrënda ka veglat e tjera, me të cilat punon kjo. Çdo gjë, qi punon gjithnjë ka nevojë t' ushqehet; po ora a ushqehet ? (Ushqimi i 'saj është të ngrëfunit). Pyetet se, kur ngrifet ora, çfarë veglash të mbrendëshme lëvizin. Në qoftë se mund të japin nxënësit ndonji gjykim, ahëre mirë, e në mos dhânshin ua kallzon mësuesi : Ora

mbrenda ka një zemrek. i cili është mbërthye në një bosht; kur ngrifet ora, atëhere zemreku vjen përçark boshtit, ku është mbërthye. Nxirret përpara nxânësve një zemrek ore, e iu spjegohet më mirë. Lihen të kallzojnë se mbas sa orësh e ngrfin orën ose i apin prap bukë asaj. (Mbas 24 orësh). Mandej u thohet se disa orë të tjera e kanë stomakun më të fortë e ngrifen një herë në javët, bile ka edhe disa të tjera, që ngrifen më dy javë një herë. U kallzohet nxânësve se tashti kanë dalë ca orë, qi ngrifen në katërçind ditë një herë. U flitet edhe për akrepët.

ç) **Të ndamit e orës**. — Kallzohet vendi, ku lëvizin akrepët e ku shënohen numrat. Ky vend krahasohet me lămën e të lashtavet e i vihet emri "lâma e numrave t' orës. (horas). Bâhet një skicë e orës në dërrasë të zezë, një rrethi pa numra dhe me dy akrapë. Ndahet rrethi përgjysëm me ânë të njëj vije, pastaj ndahet prapë në katër pjesë me ânë të njëj vije horizontale. Katër vijat, qi bâmë në rreth, ndifmojnë me e ndamë orën më parë në gjysma e pastaj në katër çerekë. Mandej ndahet ora në minuta e minutat në sekonda. Si të jetë ndamë lâma e numrave në 12 orë e në 60 minuta, tregohet dhe lâma e sekondave; më në fund perflitet puna, qi kryen seicili akrep. Pyeten nxânësit se, kur akrepi i math vjen një herë përçark lămës, sa kohë është mbushë (në një orë).

d) **Ushtrime mbi të njoftunit e orës**. — Paraqitet më parë një orë e madhe përpara nxânësve. Mësuesi e çon para ose mbrapa akrepin, e nxânësit duhet të tregojnë se në sa ishte atëhere. Theksohet mënyra e të folurit ose më mirë të themi përgjegjja e nxânësve. Spjegohet se, kur ora s'e ka kaluem gjysmën, atëhere përgjigjemi: ora është 5 e 25 ose 5 e gjysëm, ose ka dalë 25 prej . . . Kur ora e ka kaluem gjysmën, atëhere themi se do edhe 25 minuta ose 5 pa 25 minuta, e të tjera . . .

e) **Llojet e orëve**. — Fliten llojet e orëve. Nxânësit, të nxitun prej mësuesit, do të zënë me gojë gjithë orët, si orë muri ose salloni, mase ose oxhaku, xhepi, dore e qyteti. Përfliten edhe se prej çfarë sendi bâhen orët; u tregohet se vlefta e orës varet më tepër prej veglave të mbrendëshme. Më në fund flitet se ku bâhen këto, tue u siellë Zvicrën si shembull të njëj punimi të mirë.

A. Keçi '32.

Provë-mësimi

Dhënë në rendin e IV të t'Ushtrimore

Landa: Histori

Thema: Historia e Skenderbeut prej këthimit nga Roma e deri në vdekjen e 't'i.

Gjatë kohës së mësimi do të flitet:

I. Vojtja e Skenderbeut në Romë dhe arsye e 'saj.

II. Kthimi në Shqipni dhe lirimi i Krujës.

III. Rrethimi i tretë i Krujës e lirimi i 'saj.

IV. Mbledhja e dytë e Leshit e vdekja e Skënderbeut.

Që të sillen parafytyrimet në ndërgjegjen e nxënësve, hyrja bëhet tue i pyetur ata: Ju dini shumë gjana për Skënderbeun; më t'illizoni deri ku keni mësuë? (Nx. kallzojnë shkurt disa ngjarje deri në rrethimin e dytë të Krujës).

I. Mës. Sulltani, si lëftoi mjaft me Skenderbeun, u-lothi e vetë iku, por la Ballaban Pashën, që ta mbajë Krujën të rrethuemë. Mirpo Skenderbeut i ishin vramë shumë ushtarë; e, me qenë se nuk kishte mjaft ushtarë të vetë, ç' do të ketë bënë atëhere? (Nx: Ka kërkuë ndihmë nga miqt.) Mës. A dini ju se cilin ka pasë mik Skënderbeu? (Nx. Skënderbeu ka pasë mik n'Itali Alfonsin, Papën e Venedikut.) Me të vërtetë, Skënderbeu si e pa keq se s' mund t' i bëjë ballë Turqisë vetë, u-nis për në Romë për me kërkuë ndihmë nga Papa. Ky trim i math e i ndigjuem, që s' ishte trembun kurrë nga lufta, dhe që kishte fituëm nam të math në të gjithë botën, tani në pleqni u-shtrëngue me lanë atdheun e tij, po thue të zaptuem prej anmiqvet, e të shkojë në Romë për me kërkuem ndihmë. Këtu me të vërtetë u-prit me nderime të mëdha; shumë njerës kishin ardhun në Romë, që ta shifshin këtë trim të famshëm, që kush e di sa herë i pat thyein Tyrqit me ata pak ushtarë Shqiptarë-trima.

Papa bëri një mbledhje, e Skënderbeu u kallzoi të gjitha ato, që kishin bërë Turqit, të cilët kishin zaptue, po thue, të tanë Shqipninë, edhe u tha: Në qoftë se Turqia zaptonte Shqipninë, atëhere do t' i vijë rreth edhe Italis. Pse e tha këtë Skënderbeu? (Nx: Pse Turqia kishte bërë mendim të zaptuem gjithë Europën e, si të zaptonte Shqipninë, do t' i sillësh me doemos Italis.) Porse ndihmat, që i dhënë këta, ishin të pakta e vetëm të holla. Nga

Roma Skënderbeu desh të shkonte në Veneti, por koha s' priste, se Shqipëria duhesh liruem sa më shpejt; prandaj u-këthye pa u-vonue. (Përmblihet shkurt prej nxënësish).

II. Cilët qytete ka pasë Venetia në Shqipëri? (Leshin, Shkodrën, Durrsin, etj). Pra kur këtheu Skënderbeu në Shqipëri, Venetia i çoi prej Shkodre një ushtri nën kryesin e Lek Dukagjinit, që t'i ndihmonte atij. Pse i ka çue Venetia më tepër ndihma Skënderbeut? (Nx. Pse, edhe ajo ishte në luftë kundër Turqisë). Kjo ushtri u-bashkue me Skënderbeun dhe u-nis për Krujë. Kur po i afrohesh Skënderbeu Krujës, mësoi se i vëllai i Ballabanit, Januzi, po vinte me një ushtri. Pse po vinte Januzi në Shqipëri? (Nx: Që t'i ndihmonte Ballabanit e ta mundshin më lehtë Skënderbeun). Skënderbeu e goditi këtë natën edhe e zuri rob bashkë me të birin. Në mëngjes i u-sul Ballabanit e nga maja e malit i kallzoi Januzin bashkë me të birin të lidhur me hekura. Ballabani i dëshpëruem bëri një sulm të fundit kundër Krujës, por u-vra prej një Krutani. Ushtria Turke mbeti pa kumandant dhe Skënderbeu i rethoi e shum prej këtyne u-vranë tue hikon. (Përmblihet shkurt prej nxënësish).

III. Mës. Po Sulltani çdo të ketë bërë, kur ka mësue këto? (Nx: Sulltani atëhere është zemruem edhe më tepër kundër Skënderbeut). Për të marrë gjakun e Ballaban Pashës, Sulltan Mehmeti hyni prapë në Shqipëri. Ky këtë herë nuk shkoi drejt në Krujë, por muer rrugën buzës Shkumbinit. Ku do të ketë ndaluar Sulltani? (Nx: Sulltani ka ardhur më parë në Elbasan, që quhesh atëhere Skampa, e ka goditë Kalën) (Nxënësit flasin për historinë e ndërtimit të Kalës prej Sulltan Mehmetit). Prej këndej Sulltani vijoi rrugën e duel në Durrës, që e kish Venetia edhe e rrethoi. Por, si e pa që s' mund ta mirte u-nis për Krujë edhe e rrethoi për të tretën herë. Si thoni ju, a do ta ketë zaptuëm këtë herë Krujën? (Nx: Jo, edhe këtë herë s' e ka zaptue se Skënderbeu ishte trim e s' e ka lënë me e pushtue). Me të vërtetë s' mundi ta pushtonte as këtë herë e u-dëtyrue me ikë. Sulltani veç kalas së Elbasanit pat ndërtue edhe fortesa të tjera në Shqipëri. (Përmblihet shkurt prej nxënësish).

IV. Skënderbeu desh të rrethonte fortesën e Elbasanit; për këtë gjë i duhesh edhe ndihma e Princave të tjerë të Shqipërisë; prandaj i thiri këta në Lesh. Atje u-sëmur nga ethet e nga

mundimet e shumta dhe u-shtri në shtrat, prej ku s' u-ngrit më Zemrimi i Sulltanit ishte aqë i math, sa në mes të dimnit nëpër malet të mbuluem me borë një ushtri Tyrke erdhi para Shkodrës. Ç' do të këtë bëmë Skënderbeu qi ishte i sëmundë? (Nx: Skënderbeu ka dashun të shkojë me luftue kundra Turqvet). Me të vërtetë ai dha urdhën qi ushtria të bëhet gati, e t' i goditshin kalin. Mirpo, si e pa qi s' ishte i zoti, urdhënoi qi ushtria të shkonte në luftë pa t' ë në krye. Me gjithë qi Shqiptarët s' e kishin Skënderbeun me vete, por nami i emnit të 'tij i bani Turqit qi të thyhen edhe një herë prej Shqiptarvet. Kur i suellën këtë lajm të mirë Skenderbeut, memzi merrte frymë e fliste kot e kot; i dukesh sikur hieja e vdekjes i duel para, kur ai shkonte në luftë. Këtë Skënderbeu e pyeti pa frikë: Ç' je ti, cili është emni yt? Emni i im është vdekje; këtheu prapë, o Skënderbe, se jeta e jote po i afrohet fundit, u-përgjegj hieja. Pse a kujton ti se un do të vdes?-tha Skënderbeu, dhe hieja i tha: Sot pashë fatin t' and qi të zbriste mbi krye si një korb i zi.

Kur i thanë mjekët se s' ka shpresë më, ç' do të këtë bëmë Skënderbeu? (Nx: Ka thirrë shokët e vet e u ka thënë qi të luftojnë kundra Turqvet) Po vëndin e 'tij kujt do t' ia këtë lanë? (Nx: Të birin, Gjon Kastriotit). Skenderbeu, si e pa qi do të vdiste, thirri të birin edhe gjithë princat edhe u lla lamtumirën e fundit; i porositi, qi të luftojnë bashkë kundra Turqis edhe e la të birin në vend të vet. Po a e dini ju sa vjeçë ishte Gjoni, kur vdiq Skënderbeu? (Nx. Gjoni atëhere ishte i vogël). Gjoni ishte i vogël, nj'a 12 vjetë, prandaj Skënderbeu e porositi qi, po të ishte në rrezik, të shkonte n'Itali. Por më fort u-ndih-nue Skënderbeu, kur pa se asnji nga princat Shqiptarë s' ishte i zoti qi t' i zinte këmbën.

Më 17 Janar 1468 vdiq Skënderbeu, mbreti trim, famëmath e qe i ndëgjuem i Shqipnis. Gjithë bota mbajti zi për atë. Asnji Shqiptar nuk mbeti pa qamë për vdekjen e Skënderbeut. Trup i tij u-varrue në Kishën e Shën Kollit në Lesh, por bashkë me këtë edhe liria e Shqipnis.

Kur dëgjoi Sulltan Mehmeti se vdiq Skënderbeu tha: "Nji luan të 'tillë nuk do të lindë më dheu kurrë"; pastaj shtoi: "Tani Europa edhe Asia janë të mijat". Pse tha kështu Sulltani (Nx. Pse,

si vdiq Skënderbeu, s'kish më se kush t' i kundërshtonte Sulltanit edhe ky kish ndër mend të pushtonte gjithë Europën).

Bâhet edhe një përsëritje e shkurtën, tue u-mbështetë në dispositionet e bame në dërrasë të zezë.

V. Vaska '32.

Provë-mësimi

dhânë në rendin e III. të shkollës Ushtrimore

Landa: gjuhë

Thema: Lakim i emnit e i mbiemnit bashkë, njejës e shumë të shquem, tue u-mbështetun në mësimin e jetës delja e qingji.

Qi të vijë puna në themën e sipërme, mjafton një pyetje në këtë mënyrë: Mës: Kqyrni-e një herë Dhimitrin (ose ndonji nxânës t' jetër) se ai paska veshun një pallto të trashë. Më kallzoni pra prej se është bëmë ajo pallto? Pyetja i drejtohet gjithë klasës masandej caktohet njëni. Thuej ti Q . . . (nx. prej leshi) Mir po ku e gjejmë leshin na, qi bëmë gjithë këto gjana? (prej deles) Po t' jetër gjâ ç'farë na ep delja ne? Mbassi është folun edhe më parë për delen lehen nxânësit të kallzojnë (leshin, lëkurën, mishin, etj) Me të vërtetë delja na ep gjithëfarë gjanash të mira, qi na me këto vishemi, mbathemi ushqehemi, por ajo (delja) na ep edhe diçka t' jetër një herë në vit. Çfarë thoni ju? Në qoftë se nxânësit nuk ia qëllojnë me një herë nxiten prej mësuesit, deri sa më në fund të thonë se na ep qingjin. Mës: Më kallzoni se si është qingji kur len? (nx. qingji është i vogël). Me këtë mënyrë tashti formohen fjali të plota, me qëllim qi t' ushtrohen nxânësit në të folun Këto fjali do të përmbajnë rasat e ndryshme t' emnit, më së pari për njejësin, mandej për shumësin,

Për njejësin pyeten: Kush do të më thotë se me se ushqehet qingji kur është i vogël? (nx. ai pi qumësht). Kush pi qumësht pra? (nx. qingji i vogël pi qumësht). Cilën ka nanë qingji? (nx. delen). Thoni-e më mirë se nana e kujt është delja? (nx. delja është nana e qingjit të vogël.) Pra kuj i ep qumësht delja (nx. delja i ep qumësht qingjit të vogël). Cilin doni ju keçin a po qingjin e vogël (nx. na duem qingjin e vogël).

Seicila fjali e sipërpërmendun së pari do t' ushtrohet prej

nxanësvet, masandaj shkruhet në dërrasë prej mësuësit: por tue i hequn fjalët e tepërme e tue shkruem vetëm emnin e mbiemnin. Këto përsëriten edhe një herë prej nxanësvet e më në fund u llohet atyne të gjejnë rasat e në ç' mënyrë gjinden ato.

Mbassi të jenë bëmë këto, atëhere formohen fjali edhe për shumësin. Këtu pyeten nxanësit, për çfarë folëm deri tashu? (nx për qingjin e vogël.) Mirë pra, po kur thomi na, qingji i vogël, a themi për një a për shum? (nx. për një). Po kur janë shum, a do të thomi qingji i vogël pi qumësht? (nx. jo). Thuej pra si do të thomi kur janë shum? (nx qingjat e vegjël pijnë qumësht). Po në këtë mënyrë veprohet edhe për rasat e t' jera, b. f. dhent ose delet janë nanat e qingjave të vegjël; delet u apin qumësht qingjave të vegjël; na duem qingjat e vegjël.

Për rasën e dytë iu kallzohet nxanësvet se emni qi lakohet përmban përpara herë e e herë i. U sillen shembuj për të dyja këto e mandej u thohen atyne, qi të gjejnë vetë të këjilla.

Edhe në shumësin veprojmë, sikurse në njëjësin, d. m. th, ushtrohen, shkruhen në dërrasë edhe përsëriten. Mbasandaj merret një shembull t' jetër, p. sh. delja e butë. Edhe në këtë veprohet si më parë. Këtu duhet t' u kallzohet nxanësvet se në rasën e dytë e të tretë ndryshon lakimi i emnavet. Në njëjës u thohet se të gjithë emnat e gjinis femnore në këto dy rasë mbarojnë me s, dhe mbiemnat fillojnë me së (deles së butë); kurse emnat mashkullorë mbarojnë me t e mbiemnat fillojnë me të (qingjit të vogël). Lihen nx. të gjejnë shembuj të tillë.

Po në këtë mënyrë bëhen edhe ushtrimet e këtyne emnave nxanësi i urtë, goca e vogël.

Pasqyra e mësimi

Trajt' e shqueme

Njëjës	Shumës
Rasë e I qingji i vogël	qingjat e vegjël
„ II (i e) qingjit të vogël	(i e) qingjave të vegjël
„ III qingjit të vogël	qingjave të vegjël
„ IV qingjin e vogël	qingjat e vegjël

S' ka për se, zotni. . . .

Gjuhës s' onë, qi është si nuse e rë në fushë të letërsisë, i kanë hymë në gji shumë fjalë dhe fjali të reja, prej të cilave disa janë të nevojshme dhe disa janë fore pa vend.

Nji ndër ato fjali, qi ka zënë rrëjë të thella në gjuhën t' onë pa ndonji kuptim, është edhe „s' ka për se“

Për me hynë mirë në themë, le të fillojmë me përshëndetjen, qi bëhet ndërmjet dy njerëzve :

— Si je, Ahmet. a je burr ?

— Shyqyr Zotit mirë jam.

— Si veni me punë ?

— Eh, po mundohemi për me qitë dishka në krye, por s' kemi gjë në 'të.

— Ash'u është kjo jetë, mor vëlla, ka shumë halle. Po len-i këto llafe dhe urdhëno nji cingare

— Të falem-nderit

— S' ka për se — . . . . Dhe ja e mbaron përshëndetjen me nji „s' ka për se“, me nji fjalë të re, qi nuk e pranon aspak natyra e gjuhës Shqipe. Plaku thotë „s' ka për se“, (flasin më tepër për qytetarët) iriu ia pret po ashtu; femna nxjerr po ato fjalë dhe vasha të përcjell po mofatë tingull. Shkon në dyqan, në restaurant ose në ndonji vend t' jetër, i zoti të përciell me nji „ju falem-nderit“, kurse blemësi ia pret me nji „s' ka për se, zotni“. Kjo fjali është përhapur ke të ditunit e ke të paditunit, ke meshkujt e ke femnat. Shum herë disa e përdorin fare pa vend; p. sh. nji ditë nji mikut i ka rënë puna me i bënë nji të mirë nji t'jetrit, i cili, për me i trezue mirnjoftjen, i tha: „ Të falem-nderit, s' ka për se“. të dy fjalit me nji herë dhe i tha me gjithë mend. Miku i em atëhere këthehet dhe i thotë: „Len-e, s' ka për se-n t' ua them unë,“.

Kjo fjali pa vend ka, po thue, nj' a 4 a 5 vjetë, qi është përkëthyer drejt për së drejti nga frangjishtja. Por a kanë bënë mirë ata, qi e përkëthyen e më fort ata, qi u-bënë mësues për përhapjen e 's'ij? Besojmë se jo. Nuk duem të themi se s' kemi nevojë për fjalë të reja (neologjizme), përkundrazi gjuha e jonë, qi është në zhvillim e sipër, ka nevojë për të tilla fjalë, mirpo duhet të bëjmë neologjizme për ato, qi na mungojnë, po kurrë

për ato qi i kemi, se, në vend qi t'i zbukurojmë, ua prishim fare kuptimin e vërtetë.

Do të pyesim tashti vehten: a kemi ndonji fjali për " **s'ka për se-n** „ ? Po, si jo... Le të shkojmë në një katund, atje ku mshifen gjithë thesaret dhe folklori e gjuhës s'onë, atje ku gjindet biblioteka mendore e gojdhnavet të historis s'onë kombëtare dhe ku s'kanë gjetun ende vend nazet (politesat) evropjane; atje pra kemi me ndigjuem nga goja e plakut fisnik katundar, qi do të na thotë : „ me nder qofsh, or bir“, në vend të fjalis s'onë të pakuptueshme " s ka për se „ A nuk është kjo një fjali e thjeshtë shqipe ? A nuk mbushemi plot me kënaqsi, kur i bëjmë një të mirë njenit dhe bashkë me këtë kur i themi edhe **me nder qofsh** ? Pse të përdorim fjalë ose fjali të reja, në vend t' atyneve, qi janë ende të gjalla në gojën e popullit dhe me të cilat kanë folun të parët t'onë ?

Duhet të mundohemi për me krijue fjalë të reja për ato qi na mungojnë, por edhe këto duhen të lindin nga truni i atyne njerëzve, qi e dinë dhe qi e kanë studjue fare mirë natyrën e gjuhës s'onë.

St. Spasse '32

Fshati.

Mëngjes.

Zu lindja t' ergjëndohet, dhe këndesi

Si kurdoher' lajmon i pa-përtuar.

Kush e ka par' sa i bukur është' mëngjesi

Në fshatërat me qiell të kulluar ?

Aty, këtu nëpër shtëpi dallojnë drita,

Që ven' e vin' n' obor si vetëtima.

Qënt hamulijn' të fshehur nëpër prita,

Dhe katundari i ndjell me vërshëllima.

Një zhurm' e madhe fshatin ka pushtuar,

Një harmoni blegrimash e këmborë,

Që me të qeshme e këng', tuke u-trazuar,

Kush nuk e di, kujton se jan' dasmorë.

.....

Iku bariu, e drita zuri fshanë !

Këmbor' e këng' e zile kan' pushuar,
Fshatar' e berra ikën, u-shpëndanë,
Ca për kullot' e ca për të punuar.

Darkë.

Në perëndim Apolli kur afrohet,
Të puthij orizontin, si përherë,
Zhurma fillon e sa po vete shtohet,
Zë përtërihet fshati dhe një herë.

Këmbor' e zile prap tani gjëmojnë,
Zën' bagëtia e varen tatëpjetë,
Fëmij' e qingja hidhen e këndojnë,
Fshati ndryshon e mer një tjetër jetë.

Një zhurm' e madhe pllajat ka tronditur,
Një harmoni me zile e blegërima,
Me këng' fshatari lodhur e kapitur,
Q'i shoqërojnë zojt me cicërima.

U-err! Aty, këtu dallojnë drita,
Që fiken porsi yj në gjithësi,
Qënt hamulijn' të fshehur nëpër prita
Dhe fshat' i tër' ka rën' në qetësi.

Kol Gjetha '24.

Novelë.

Karakteri e zakonet e malsorit

Çudi është me malsorin t' onë e është për t' u-menduem se në çfarë kusije ka ziem gjaku i 'tij.

Qi të dijmë cili është, duem më parë të mësojmë ku jeton ai, ashtu siç e kemi zakon të pyesim më përpara prej kah je e mandej kush je. Le të hudhim pra një sy për qark e të verejmë malet t' ona; kanë me na u-dukë kryenaltë dhe të patundun prej asgjaje, e sikur nën hijen e drunave mshifet një lule e bukur, karakteri i pastër. Në këtë vend rritet malsori i ynë e, tue qenë kështu, është nevoja të drejtojmë një pyetje e të themi: si rritet? kësaj vetë syu është i zoti t' i përgjigjet: këmba e 'tij

më të rrallë ka vumë ndonji lekurrë nën të; trupin e ka mbuluem me qashën e leshtë, qi ai vetë e ka punue, e stomaku i 'tij s' ka blue vëç bukë misri, rrallë herë të trazueme me ndonji send; por ani, se ai ka shpirtin t' ushqyem e të veshun ndryshe me ata sende, qi me vështirsi natyra ia fal njeriut. Atje mëson ai se si të dojë babën, nânën, motrat, vllaznit, t' afërmit, farë e fisin e çdo gjë t' jetrë. Atje kupton ç' është nderi, e mira, e keqja, gëzimi, idhnimi; ç' është mik, anmiku, si të sillët para të tjerve, e po aty ai gjen dashunin për vend, me të cilën rritet qysh se len. N' ata vende pra zhvillohet një trup me shpirt të kthjellët, qi s' din ç' është smira, rrena e qi s' e njëf përtacin, pse natyra vetë për punë e ka krijue e më atë e çon të rrojë. Kur t' verejsh e shëf serioz, sy patrembun e të zotin t' i bënë ballë të mirës dhe të keqes. Lajkat s' ia ka anda e as qi kurrë s' flet pa vend. Portën e mban çelë, si paska, si s' paska, për atë është një fjalën **bujur** e ka ke goja. Mos kij frigë se po të gënjen; me atë e ke punën shtrud; çdo gjë ta kallzon sheshas. Në pastë se si, kurrë s' kursehet me të bënë të mirën e, n' ia bafsh, mos kujto se ta harron ndonji herë. Në të thashtë po, siguroj-u e, në të thashtë jo, mos të rrejë mendja më. Kur të të thërres mik, të ka mik e, kur të të quej anmik, ruej-u prej 'tij.

Gjithë jeta e 'tij është nder e atë ai ka më të shëjtën gjë; m' anë t' jetrë vyrteti, qi e shquen njerin për njeri, besa, ke ai shtrihet qysh në fund të kambëve e deri në majë të krës, e, kur të ta apë të shkretën, (por mos kujto se e shtrin dorën do si do) të ka dhënë shpirtin. Shum për nderë e ka malsori ndoren, e, kur t' i thuesh se jam në besë t' ande, sikur t' i kesh punue dhe të zezat më të mëdha, mos kij më frigë e as mos të të shkojë mendja për gjë të keqe, se ai është gadi më parë t' apë shpirtin me shka ka, se sa të lëshoje ndoren.

Të gjitha këto e të tjera të panumërta mund të na ngjajnë të pamundëshme, por jo; mjafton të verejmë për pak jetën e malsorit e ka më na u mbushë mendja; janë të përditëshme të gjitha.

S' ka shumë kohë në Muiditë banonte Gjon Luku, të cilit Zoti i kishte falë dy djem si dy filiza pranvere, Zefin e Petrin,

qi s' kishin një ndryshim moshe, veç dy vjetësh, e ishin rritë e ushqye me atë ajr të pastër e qiell të qartë. Ishin me të vërtetë shpresë e plotë për babën e shkret, të cilit pak nga pak po i zbardhohej kryet e mjekra. Sa herë u thonte: "bij, zemrën e kam të dame dysh: gjymsën për njënin e gjymsën për tjetrin; ju jeni syt e ballit...". Mund të themi se i donte më tepër se sa mund të dojë çdo babë femër e vet. Druni i shpresës po ushqehesh gjithënjë ke Gjoni, sidomos tash kur djemt ia mbërrijnë të bahun të zotët e vehtes. Por s' ishte thënë ashtu; për atë natyra po përgatitte një të keqe të pafund.

Ishte kohë pranvere; Zefi, si djal më i madh, kishte rrokë parmendën e qetë e po lëvronte arën, qi kishte pranë shtëpis. Dieili atë ditë sa qe naltësue pak, e rrezet e tij, tue hasë mbi vesën, e cila ishte shtrimë në bar e lule posi argjend, shkëlqeshin posi pasqyra. Krejt natyra dukesh e gëzue, e të qeshurmit e 'saj bashkohesh me këngën e Zefit e zënin e zogjve.

Në këtë kohë çohet Prenk Marku prej Oroshi e vjen në Mirditë, me qëllim qi të marre gjakun ke Gjoni, për shkak të një anmiqsije të vjetër. Dy, tri ditë ishte sjellë nëpër katund, por s' kishte qëllue gjá; má në fund pyet një katundar, i cili, tue mos dijtë gjá, i kallzon të birin e Gjoni, Zefin, qi po lëvronte n' arë. S' u-mendue má gishtthati e as s' i shkoi ndër mend se po mirrte një lule të paçmueshme; për një herë, n' atë kohë kur djali i shkretë mund të themi se ishte në gjendjen má të qetë të shpirtit, dy plumba një mbas një kalojnë nëpër mushkunit e tij e e lënë shtri për dhé. I mjeri djal! Në rrënkim të shpirtit i shkoi mendja ke baba e ke vllau, Petri, e, n' atë kohë kur edhe rrezja e fundit po perëndonte, tha: "ah, ... o... babë, ... dhe... ti... Petër, ... mos... má... lini... pa... marrë... gja... k...". Ç' mjerim! Plaku, me të ndigjue krizmën, rrok pushkën, qi e kishte varë dhe del me të shpejtë; zemra sikur ia ndieu. Shtiu syt kah ara, por ç' me pamë...? Zefi ishte shtrimë e e kishte mbulue gjaku; për pak ndejti si i shtangun. I u-pikllue zemra të mjerit. Ku të gjindesh për atë një e keqe má e madhe? Por prapë qindroi burrë, përmbajti vehten, e pikë lotje s' i shpëtoi. Shikoi pastaj má përtej, ku shef Prenkun, qi u kishte dhënë kam-

bëve me sa mundte. I erdh me shkyem zemrën; e gjeti gjaksorin e me zâ, qi dilte prej nji shpirti të cop'tuem, i tha: " ndal-u bre Prenk, në qofsh burrë, e qindro këtu në fushë t' i ndërrojmë qeleshet, se më thave! „ Por ç' e ndalte atë? as edhe plumbi. I ziu babë! s' kishte mû shka të bante; bashkë me Petrin, i cili ia kishte marrë vajit e ishte bâmë si i hutuem, afrohen pranë trupit të vdekun e në këtë kohë plaku i kthehet djalit të vogël: " bir, mos të qoftë hallall buka, po s' more gjakun e Zefit. „

Kaloi këjo e zezë, por jo se do të harrohesh. Petri i për-vëluem për të vëllân gjuente ndonji rast, kurse babës së shikretë, sa po vinte, po i pritëshin gjujët: më nj' ânë pleqnija, m' ânë t' jetër zija e djalit, qi e kishte bâ mos me i qeshë buza kurrë.

Nji herë Prenk Markun, kur po kthehej prej nji rruge të gjatë, e zên nata në Mirditë. Ishte kohë dimni e po bâheshin afër dy vjetë se ishte vra Zefi. Nji fraq e nji acarimë, qi me të marrë shpirtin, mbretonte. Vendi krejt ishte zbardhue e pemët e kishin ngarkue barrën e 'tyne. Mendohet Prenku ku të shkojë. Thonte më vedit se jasht s' ishte e mundun me gëdhimë; të shkonte ke ndonji katundâr, kishte frigë se mos e mirrte vesht Gjoni e e vriste; i mendoj të gjitha e asnji rrugë s' e qitte. Mâ në fund, tue e dijtë zakonin e karakterin e malit, i drejtohet shtëpis së plakut, por prapë i dridhesh zemra katilit; shikonte prej larg, i u dukte fare e qetë e sikur mbrenda mëshifesh nji mjerim i pashoq.

Prej nji dritarje pa nji dritë të vogël mbrenda. Afrohet pranë e trokullin në portë; ndigjohet e lehinja e qenit. Mbas pak del Petri e pyet se kush ishte; "jam nji udhtar, qi kam ngelë jashtë,„ u-përgjegj ai. Hapet porta e futet mbrenda, por djali s' e njofti n' errësinë të natës. I tërhek para e e çon n' odë të plakut, i cili me furi po thithte çubukun me duhân e, me të hymë mbrenda, Prenku tha: " në besë t' ânde, o Gjon Luku „ U-kujtue zemër-djegmi, i u-errën syt, por, si pa të keq, i u-përgjegj: " mirë se vjen, or Prenk Marku „; e përshëndet dhe uien e rrijnë. Mbas sandaj, si e kanë malsorët, i lëshon kutin e duhanit e mbas saj dhe kafe. Zânë mandej e bisedojne për punë bujqsije etj. Po t' ishte aty, do të thoshe se janë miqt mâ të dashtun. Kështu e kalojnë atë natë, por, si do qoftë, zemra e Gjonit s' ishte hekur

e shkreta. ! Shpesh herë, tue bisedue, i ngulte syt në zjarm; shi-
konte gishtin dëftues të dorës së djathtë të Prenkut e thonte me
vehte : " ah, rrashtën e mallkuemë .."

Peti ishte shtrimë më një skaj të dhomës e aty përshkruente
në mendje mjerimin, qi e kishte kapllue ; mendonte Zefin, vëllan,
qi aqë fort e donte, e, kur sillte ndër mend atë ditë, qi e gjeti
n' arë të mbuluem me gjak, i vente e i vinte fytyra, gjaku i tur-
bullohej nëpër dejet e njomë ; i u-mbush mendja ta vriste gjak-
sorin natën,

Si hëngrën darkë e ranë me fjetë, e kur t' ardhunin mund
ta kishte zënë gjumi, çohet djali e e thërret t' atin n' odë t' jetrë,
ku i kallzon shka kishte bënë mend. Plakut i u-shpërthyen lotët e,
tue i u-kthye të birit, i tha : " jo bir, kurrë të mos i ndyejmë
caqet e të parëve ; ndorja është ndore ; ti bënë-u i zoti t' ia gjejsh
rastin ndryshe .. Rrëzë me fjetë, për të shkretin Petër s' e zù
gjumi.

Në mëngjess çohet Prenku, i falet nderit Gjonit për të gjitha
e niset të shkojë. Si mbas zakonit plakut e përciell si një a një
gjymës ore larg, deri ku mbaronte kufini i Mirditës e, si mbri-
jtën atje, i ep dorën e i thotë : " hajt udhë e mbarë, Prenk, po mos
e harroish Zefin .. A thua, sikur t' i kishte ngjamë një t' jetri
këjo, si do t' ishte sjellë ? . . . .

S' shkoi shumë kohë e u-muer vesht se Petër Gjoni vrau
Prenk Markun.

I vetmuemi '33.

At Fishtës

Vetun më të një pyllë, n' një breshtë,

Insh të shpeshtë,

Vite 'i plak-o dalë kadalë,

Ashtu lodhshem tuj u-ndalë,

Tuj u-ndalë e tuj gjimue,

Pá pushue.

Ah ! bertitë, qe, o Zot,

Tash sá mot,

E shkoj jeten si a má zi,

Rá n' mjerim e rá n' vorfni;

Forca m' la, s' kam mâ shka pres,
 Jam kah des.
 S' mundem mâ; ... prendverë n' prendverë,
 Herë per herë,
 Thue pá dá un do t' vajtoj ?
 Ah ! jo, Zot, kshtú s' mund t' vijoj . . .
 Dhimë . . . ; por kot prej kti njerzim
 Un pres pshtim.
 Xúni vend . . . Kúr qe n' at pyllë
 Nis nji hyll
 Oh ! gazmend, gjithkah me shndritë;
 Shikjon plaku, por habitë,
 T' thuesh krejt, pá dajtë ç' veprite
 E kahë shkote,
 Rrugen ndjekë i primë prej kti
 Hyllit t' ri.
 Orë e Zâna e Shtojzovalle
 M' ket ças nisen me kndue valle;
 Edhe ky, po, prej kti kndim
 Rá n' pushim.
 — Ulë, poshtnue e mblue prej gjaku,
 Si ky plaku,
 Atmja e jonë dikúr pat psue;
 Lânë mbas dore, tuj gjimue,
 Bijt e vet pá dá i vajtote,
 Aso bote.
 Ngjati shum n' ket vend robnija.
 Isht' „lirija„
 Ajo qi na ktú kerkojshim,
 E tuj kjá per të, dishrojsim
 Edhe na me pá 'i ditë t' mirë
 T' gjith si t' lirë.
 Prá dér kúr, thue per gjithmonë
 Atmja e jonë,
 T' zeza kshtú tuj psue, dot' rrite ?
 Eh ! jo, jo, pse qe 'i „Hyll Drite“
 Rreze kjartë, porsí vetë dielli
 Po prej qielli

Ardhun fill e que prej Zotit

Tok' s' s' Kastrijotit

Rishtas krejet ja lloq futen:

Isht' ky Njaj, qi me Lahuten.

At poemin e trimnis

E t' burrnis,

Vendit t' onë kreshnik perherë

I la nderë.

Vllazen, prá, burra Shqyptarë,

Ah! ktú, ktú, bré, sá má parë.

T' gjith, po t' gjith, deh! m' u-bashkue

E me i kndue

Rend e rend kti një jehonë,

Gjuhen t' onë,

Oh! se pse me Zâna t' Mrizit

Sí 'dhe me Valle t' Parizit

E madhnoi e fort e rriti,

M' dritë e qiti.

Prá n' ket ditë, qi gjashdhetë vera

E pranvera

Rrumbull mbushë ky Frat i jonë,

Ç' se má s' parit n' Shqipni t' onë

U duk porsi Hyll tuj shndritë

Mbushë me dritë,

Deh! n' ket ditë prá plot me gzim

E galdim,

Çetë mbës çete Kti t' i thona :

O. At, rrnosh nj'aq sá Valbona,

Rrnosh sá malet, mirë t' shkofitë moti

E t' ruejt Zoti.

Shënim. — Kjo vjershë është bamë me rastin e 60 vjetorit të Poetit t'onë Kombëtar, At Fishtës, më 23 - X - 1931. Frano Gjelaj '33,

Folklorë.

Fjalë, që ndëgjohen rrallë, të mbledhura nga goja e popullit në katundin Dukat (Vlorë).

Graknë (folja **grahur**) = erthnë, rrodhë me shumicë; p, sh. grahnë populli në vdekjen e t' im eti; i grahnë djersët

nga turpi i math.

Gurgulec-i = zhurë në formë të rrumbullaktë; p. sh. gjeta një gurgulec në zallin e përroit. Thohet edhe **m' u-bë gurgulec në grykë**, kur mora një lajm të hidhur.

Gjedhërë-a: quhen vetëm lopët e qët; p. sh. mish i gjedhër.

Kanul-i: është një shufrë e hollë një a dy pëllëmbë e gjatë; kjo është vegël e vegjës (tezgjahut).

Kobar-i,e: ai që vjeth ndonjë plaçkë shtëpie; p. sh. e ruani Hasanin, kur vjen në shtëpi, se është kobar, mos çoç ju kobon.

Koç-i,e: kafshë me një bri; p. sh. një sqap koç një dhi koçe.

Ligje-t (përdoret vetëm në shumës): fjalë ose vjerrsha me rimë, që thonë grat, kur qajnë ndonjë të vdekur; p. sh. e qau djalin me ligje.

Mëlicë = mori e madhe njerëzish; p. sh. u-mblot një mëlicë njerës përpara shtëpisë s' onë; kish një mëlicë morra në kokë.

Mëngjërë-a: quhet dhija ose delja. që ka vetëm një sisë.

Moli-a = vjedhja; **molar** = ai që vjeth bagëti të vogla, p. sh. një molar na vodhi tetë kokë shqerra.

Pirë-a: thohet për një njeri si të perëndishëm; p. sh. është një njeri me pirë, d. m. th. i del fati mb' udhë.

Rok-u: të tekur; p. sh. më erdhi roku i gjumit; e kam gjum nime rok.

Të borrohitur: fjalë të thëna, sikur qanë, por pa nxjerrë lotë; p. sh. vashëza borrohitet për nënën e 'saj.

Të citosur = të shtrënguarë. të rregulluarë mirë; p. sh. citosja rrobat të sëmurit prapa se mos ftohet. Bëra dru dhe e citosa mirë mushkën.

Të gëllqisur = të zhytun n' ujë përnjëherë; p. sh. gëllqise rrobën përnjëherë n' ujë. U-gëllqis në ngjill të lumit.

Të nanulisur: fjalë të thëna nënë buzë, të qarë; p. sh. iku duke nanulisur fjalë nënë buzë; plaka po nanulis për djalin e 'saj.

Të rrëqethur: të qethurit e dhënyet në qafë; p. sh. rrëqetha dhëntë. Thohet edhe m' u-rrëqeth mishtë; p. sh. mos

thyej qelqe, se na rrëqethe mishtë; më vijnë të rrëqethura në trup.

Të përvjelë : të qethurit e dhënvet nga bishti; p. sh. përvola dhëntë; lesh i përvjelltë.

Të përgjëruar : të marrë në gojë për të keq; p. sh. us-përgjërrofsha për tyj, në të qaça në shtëpi; **përgjëratë** ose **përgjërëm** quhet ai që përgjërohet.

Të shkrepitur = të çaluar; p. sh. shkrepit çupa në këmbën e djathë.

Trap-i = pyll i shpeshtë; p. sh. duallë dhinë nga trapi.

Vaki-a = vdekje e rëndë; p. sh. nuk kemi dasmë, por kemi vaki. Rri si vakia, që të ka ngjarë.

Vrushkull = vete, rrjeth me të tepërmë; p. sh. kusia vete vrushkull (nuk mban pikë).

(Ka dhe më)

H. Hodo '29.

Lajmet e Shkollës.

Më 4 Prill vijnë këtu, për me dhënë stazhin, shokët t'onë të vitit '29; gjithashtu vijnë për këtë qëllim edhe të tjerë shokë të prapambetur prej viteve të kaluëm, si edhe të tjerë zotnij për me dhënë aftësin pedagogjike. Normalisti i pret me gëzim e dëshiron me të madhe që çdo njëri të këthehet i gëzuem në detyrën e vet. Në fund Normalisti do t'iu shtrijë dorën këtyne zotnive për me e dorovitë; e, si të ketë plotsuem secili detyrën e vet, ahëre me gjithë qejf do t'iu thotë : **udha e mbarë**.

Më 8 Prill do të zhvillohet këtu kampionati i atletizëm ndërmyet shkollave të mesme të Shqipnis për Kupën "**Galfioni**".

Asht e para herë që do të shofim këtu një zhvillim të tillë e që do të kemi fatin e mirë të bashkohemi me shokë nga të gjithë shkollat, prandaj e presim me gëzim. Këshillojmë atletët t'onë të na nxjerin faqebardhë. Dëshirojmë që ndeshjet të zhvillohen me një frymë vellaznore, me dashuni e disiplinë, ashtu si i ka hije sportit e nxansit. Shpresojmë se, pa marrë pjesë aspak fati, do të fitojë ajo shkollë, që ka atletë më të zot.

Rendi '33 asht tue përgatitun dramën "**Fe e Kombësi**", të Z. Kristo Floqit. Nuk dihet ende se për çfarë qillimi do të për doret fitimi i kësaj drame, porse një nga kandidatët, që besohet me siguri, asht Normalisti. Dëshirojmë që shokët t'onë t'ia qillojnë punës, ashtu si duhet, e t'iu shpërblehet munda që kanë bënë.

Posta e jonë.

Z. Petër Elezi Mat. Muerëm ndihmën t' uej prej 10 fr ari. Ju falemi nderit shum. Normalisti do të shkonte në një rrugë t' ietër, si kur të gjithë pajtimtarët ta dëshin letën dhe lulëzimin e 'tij aqë fort sa ju. Nga pajtimtarët e Matit vjet kanë paguem **Z. Z. Omer Beshiri, Ali Ton' e Sulejman Shaqiri;** të gjithë nga 5 fr. ari. **Z. Beshiri** ka dhënë edhe në vjetin 1930 10 fr ari si ndihmë; dhe kthij zotnija i jemi mirnjoihtës.

Shoqnis Besa Shqiptare Shkodër. Na ra në dorë Broshura "Zane Rinijet". Landa e 'saj na pëlqeu shumë U-gëzueu kur pamë se edhe ju i jeni përveshë punës me mish e shpirt për të mirën e Shqipes. Jeni si villaznit t' onë e ne ju duem të mirën. E mira e njeriut ose e një grumbulli njerzish varet nga puna që bën, prandaj ju, ashtu edhe na, për me u-queitë të mirë, duhet të bëjmë punë të mira. Dëshirojmë që ajo Broshurë të çeli rrugën e shumë tierave. Ju përgëzojmë me gjithë zëmër.

Nxânsevet të No males Femmore Korçë. Muerëm 12,5 fr. ari ju falemi nderit. Lutemi na dërgoni listën e atyneve, që paguën. I keni të hapuna faqet e Normalistit, prandaj po të doni, dërgoni përshkrime.

Z Zef Pali Shkodër. Muerëm letrën dhe përshkrimet. Ju falemi nderit për këto, si edhe për të bamtë e 20 pajtimtarve të rij.

Z Z. Qamil Saehu, Zihni Kavo, Besim Qorri, Alush Lleshanaku e Hajdar Biçoku Romë Muerëm prej jush 25 fr ari si ndihmë të njëjshme për Normalistin. Ju falemi nderit shumë e më fort shokut të panjohun **Z. Zihni Kavo.**

Rivistës "Ekonomisti Shqiptar" Tiranë. Muerëm numrin një dhe dy t' asaj së përkohshmeje. Ju falemi nderit shumë U-gëzueu mjaft për këtë; lusim të këtë jetë të gjatë, që kështu të ndimfojë me rrudhë dorën nga të prishurat e shumita, të shtyjë njerzit të punojnë në vëndin e 'tyne e të gjallnojnë me prodhimet e 'tij.

Z Remzi Ramo Dhërni. Muerëm letrën t' uej. N' asht se nuk e keni për kollai të shpërndamit e Normalistit, na caktoni njerin, që t' ia dërgojmë të përkohshmet.

Z Ismail Çobani Libëhovë. Muerëm letrën t' uej. Ju falemi nderit për përpjekjet, që keni bënë për Normalistin.

Z Halim Hodo Vlojë. Lutemi na dërgoni fjalë të tjera për folklorën

Z. Irfan Roshi Delvinë. Muerëm listën e pajtimtarëve. Ju falemi nderit për gjithshka na shkrueshit.

Z. Sefedin Koteci Tiranë. Muerëm letrën t' uej dhe ndihmën prej 5 r. ari. Ju falemi nderit. Dëshirojmë që shokvet besnik, kështu si ju, t' iu ndigjojmë kurdoherë zënin e mirë.